№ 52 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՄԱՐՏԻ — ԵՐԿՐՈՐԴ 1919 ՏԱՐԻ — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՄԱՐՏԻ № 52

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Օրգան Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր առ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը: Յօդուածները պէտք է գրուած լինեն պարզ և մի երեսի վրայ: Յօդուածները կարող են ենթարկուել փոփոխման և կրճատման: Ընդունուած յօդուածները, որոնց տակ չէ գրուած վարձատրութեան պահանջ՝ կը համարուեն ձրի:

ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուով առաջին երեսում 75 կոպ., իսկ վերջին երեսում՝ 50 կոպ. Բժիշկների և աշխատանք փնտրողների համար որոշ զեղչ: Մահազդի համար 15 ռուբլի: Յայտարարութիւնները նոյն օրուայ թերթի համար ընդունւում են մինչև ժամը 2-ը:

ՑԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ.

1919 թ.

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է.

1 ամիսը . . . . 10 ռուբ.
3 » . . . . 25 »
Հատավաճառ . . . . 1 ռուբ.

Հասցէն՝ Тифлисъ, Головинскій пр. № 41.

Գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից: Телефонъ 16—90.

Յովսէփ քահ. Տէր-Պետրոսեանը ընտանիքով ու զաւակներով և Միքայէլ սարկաւագ Տէր-Յարութիւնեանը իր ընտանիքով ու զաւակներով յայտնում են իրենց սիրելի եղբօր և մօրեղբօր՝

Մատթէոս Տէր-Կարապետեան ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ ամսիս 9-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Կարճիկեանի բնակարանում (Վողնեանսկայա փող. № 2): Աճիւնը երեքշաբթի, ամսիս 11-ին, երեկ. ժամը 6 և կէսին Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում: Յուղարկաւորութիւնը չորեքշաբթի, ամսիս 12-ին, նոյն եկեղեցուց ժ. 10 և կէսին: Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը: 1—1

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՖՐԱԿՑԻԱ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

ՀԱՄԵՐԳ-ԲԱԼ

Նշանակուած մարտի 11-ին, յետաձգուած է մարտի 23-ին: 2—1

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է ի գիտութիւն Ընկ. անդամների, թէ շաբաթ, ամսիս 15-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Ընկերութ. ընթերցարանի դահլիճում (Абасъ-Абадск. 7).

ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ Է ՏԱՐԵԿԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Զբաղմունքի առարկաներն են.

1. Ընկերութեան կենտրոնի 1917—18 թուերի հաշիւների ու գործունէութեան քննութիւնն ու հաստատութիւնը.
2. Ընկերութեան կենտրոնի 1919 թ. նախահաշուի քննութիւնն ու հաստատութիւնը.
3. Առաջարկութիւն պ. Սամսոն Ստեփանիչ Յարութիւնեանին Ընկ. պատուաւոր անդամ ընտրելու.
4. Ընտրութիւն հերթով հեռացող Խորհրդի չորս անդամի, ինչպէս և ինքնակամ հեռացող 4 անդամի փոխարէն Խորհրդի 8 նոր անդամի և փոխանդամի ընտրութիւն:
5. Ընտրութիւն Վերստուգիչ Յանձնաժողովի 3 անդամի և երկու փոխանդամի:
6. Առաջարկութիւն՝ Կենտրոնական Կոմիտէի և Բարեգ. Ընկ. հաշուապահութիւնը ու գործունէութիւնը միացնել.
7. Ընթացիկ հարցեր:

3—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(Նախկին Դաւոս սանատորիայի ասիստենտ):

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների մասնագէտ, թոքերի և սրտի հիւանդ.: Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոյեան ժամը 5—7-ը: Սոլոլակ, Ռտիշեւսկայա 3, հեռ. 16—69: (ա. օ.) 100—54

«Ժողովրդի Ձայն»-ի խմբագրութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունում է ձրի կամ վարձատրութեամբ Բագուի, Ռուսաստանի, Հիւսիսային Կովկասի և Արտասահմանի թերթեր:

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Բեռլինի եւ Մոսկուայի համալսարանների կլինիկաների: Մասնագէտ ներքին հիւանդութիւնների—թոքախտի և սրտի. ընդունելութիւնը՝ իր բնակարանում և լոյսի ու էլեկտրօբուժական կաբինետում: Հետազօտութիւնը և բժշկութիւնը X ճառագայթներով: Ամեն օր, 9—1 և 5—8 ժամը երեկ. Բեհբուտովսկայա փ., № 23, Հեռ. 7—92. 100—65

ԲԺԻՇԿ

ԳՐ. Ց. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Ժընևի համալսարանի կլինիկաների և պրոֆես. Oltramare-ի վեներական հիւանդութիւնների մասնագիտական բուժարանի:

ՆԵՐՔԻՆ և ԿԱՆԱՆՑ հիւանդութիւն. մասնագէտ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ (ՍԻՖԻԼԻՍ, ներարկումն «606»-ի և «914»-ի), ՄԻԶԱՄԵՌԱԿԱՆ (ՀԻՆ և ՆՈՐ ՏՐԻՊԵՐ և նրա կոմպլիկացիաները) և ԿԱՇՈՒԻ ցաւերի:

Էլեկտրաբուժական կաբինետ.

Ընդունելութիւնն ամեն օր, առաւ. ժ. 10-ից 1-ը, երեկ. 4-ից 6-ը: Կիրակի օրերը միմիայն ժ. 12-ից 1-ը: Կիրոչնայա, № 11. 100—55

ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ*)

9

Յիշենք, թէ ինչպէս էինք մենք վերաբերւում Կովկասում դէպի ռուսները: Մենք,—գոնէ մեզանից շատերը,—սիրում էինք Ռուսաստանը, այն Ռուսաստանը, որտեղ անցել էին մեր համալսարանական տարիները. մենք յարգում էինք ռուս ժողովրդին և այն ռուսներին, որոնց մենք ճանաչել էինք Ռուսաստանում,—բայց ռուս պետութեան ներկայացուցիչներին Կովկասում մենք չէինք սիրում, նրանցից շատերին ատում էինք: Եւ երբ մեզ մօտ հիւր էին գալիս լուսաւոր ռուս մարդիկ, մենք մեր այդ թանգագին հիւրերի համար չէինք գտնում աւելի ջերմ և սրտագին ողջոյն, քան ասել, որ նրանք իսկական ռուս ինտելիգենտներ են և բոլորովին նման չեն Կովկասում գտնուող ռուս աստիճանաւորներին:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ ես խօսում եմ աստիճանաւորութեան մեծամասնութեան մասին և ոչ թէ առանձին պայծառ բացառութիւնների:

Իսկ ինչն էր ստեղծում այդպիսի դրութիւնը: Այդ մի գաղտնիք չէ. ռուս բարձրաստիճանները չէին քաշւում քարոզել, որ նրանք ուղարկւում են Կովկաս... իրենց ժողովրդի «դէն գցելու» տարրերը, իրենց տականքները...

Այո, նրանք ուղարկում էին մեզ մօտ այն մարդկանց, որոնք անպէտք էին համարւում Ռուսաստանում գործելու համար, և մեզ բոլորիս քաջ յայտնի է, թէ որպիսի քաղաքականութիւն էին վարում մեզ մօտ այդ անպէտք տարրերը և ինչպիսի խիստ ատելութիւն դէպի ռուսները նրանք առաջ բերին այն մարդկանց սրտում, որոնք ռուսների մասին գաղափար էին կազմում ծանօթանալով նրանց այստեղի ներկայացուցիչների հետ: Մենք լաւ յիշում ենք և այն, որ տեղային գործիչները հեռացնում էին երկրի ղեկավարութիւնից: Եւ ես ուզում եմ ասել Վրաստանի ղեկավարողներին. պարոններ, մի մոռանաք, ինչպիսի տրամադրութիւն դէպի ռուսները ստեղծեց ռուս պետութեան ներկայացուցիչների քաղաքականութիւնը Կովկասում, յիշեցէք անցեալի խրատական դասերը, ուղարկեցէք գաւառները ձեր լաւագոյն մարդկանց պաշտօնատար կազմերը, ընտրեցէք այնպիսի մարդկանց, որոնք բարեկամական զգացմունքներով են տոգորուած տեղական ժողովուրդների հանդէպ և, որ գլխաւորն է՝ մտցրէք որոշ չափով այդ կազմերի մէջ գերակշռող ազգաբնակութեան ներկայացուցիչներին:

Երբ պարլամենտում ակնարկեցին այդ բանի մասին, աջակողմեանները սարսափից քիչ մնաց ուշքը կորցնէին, և հանդարտացան միայն այն ժամանակ, երբ «ազատամիտ» և կատակասէր էսդէկ պ. Ծինիձէն հեգնութեամբ վերաբերուեց այն առաջարկութեան, իբր թէ կարելի է այլազգի մարդկանց հնարաւորութիւն տալ մասնակցելու կառավարութեան կազմի մէջ: Եւ այն ղեկավար կուսակցութեան անդամների այդպիսի վերաբերմունքը դէպի ազգային փոքրամասնութիւնների իրաւունքները մի փայլուն ապացոյց է այն հակասութեանը, որ մենք միշտ նկատում ենք կառավարութեան խօսքերի և գործերի մէջ: Իսկ մի՞թէ այդպէս պէտք է լինէր, մի՞թէ մեր կառավարութիւնը, որն իրեն անուանում է ոչ թէ վրաց, այլ Վրաստանի կառավարութիւն, չպէտք է հաւասար կերպով վերաբերուէր իր բոլոր քաղաքացիներին առանց բաժանելու նրանց հարազատ և խորթ որդիների վրայ: Չէ որ վիրաւորական է, ասենք, մեզ հայերիս, համար, որ չնայելով այն հանգամանքին, որ մենք կազմում ենք Վրաստանի ամբողջ բնակչութեան չորրորդ մասը, մեզ չեն հրաւիրում երկրի կառավարութեանը մասնակցելու:

Եւ մտքովս անցնում էր՝ եթէ Վրաստանի կառավարութիւնը գէթ մի քիչ անաչառութիւն և արդարութիւն ցոյց տար դէպի Վրաստանում ապրող ազգային փոքրամասնութիւնները, եթէ նա հրաւիրէր հայութեան գոնէ այն տարրերին, որոնք իրեն մօտիկ են և ծանօթ աջակցելու երկրի կառավարութեան, չէ՞ որ վերջին ամիսների պատմութիւնը բոլորովին ուրիշ բնոյթ կստանար: Մի՞թէ կարող էին պատահել Սանահնի դէպքերը, եթէ այդ գաւառում վրացիների հետ միասին ժողովրդի վիճակը տնօրինէին և հայերը, որոնք անկասկած կարգելէին զինուորների չափազանցութիւնների ծաւալումը: Մի՞թէ կարող էին ապստամբուել հայ գիւղերը, եթէ նրանց բնակչութիւնը Վրաստանի կողմից հանդիպէր մարդասէր և բարեսիրտ վերաբերմունքի:

Շատ էին խօսում պարլամենտում նաև գեն. Դենիկինի մասին: Աշխատում էին գուշակել, թէ ով կը շնորհաւորէ Դենիկինին, եթէ նա գայ այստեղ: Խօսում էին և Վրաստանի ծանր զինուորական դրութեան մասին, որովհետև Վրաստանը ստիպուած է պատերազմ վարել երկու ճակատում. մատնանշում էին և առանձին ոգևորութեան բացակայութիւնը: Եւ, կարծում եմ, ամենքի համար պարզ էր, թէ որքան սերտ կերպով հիւսուած են իրար հետ այդ բոլոր ակնարկած հարցերը. արդեօք կարելի է կազմել խոշոր և ազդու զինուորական ոյժ, եթէ անարդար օրէնքի շնորհիւ հայ երիտասարդութեան գրեթէ ¾ մասը հեռացւում է զինուորագրութիւնից, ինչ ոգևորութիւն կարող է լինել այն ժողովրդի մէջ, որի խոշոր մասը իրեն վիրաւորուած է համարում կառավարութեան անարդար վերաբերմունքից, իսկ միւս մասը յոգնած է նորանոր պատերազմներից... Մի՞թէ կարող է լինել իրական զինուորական հզօրութիւն, առանց պետական մարմնի բոլոր կենդանի ոյժերի ամուր, ներքին կապի: Եթէ մենք ունենայինք Վրաստանում այդ ներքին կապը, եթէ մենք ամենքս անկեղծօրէն իրար ձեռք բռնած, համերաշխ կերպով աշխատէինք Վրաստանում նրա պետական շինութեան համար. մի բան, որ միանգամայն իրագործելի է,—մեզ համար երկիւղալի չէին լինի արտաքին թշնամիները, որովհետև ներքին հաշտութիւնը կաջակցէր Վրաստանի անկախութիւնը ճանաչելուն, իսկ երբ Վրաստանի անկախութիւնը ընդունուած կը լինի, գեն. Դենիկինը կարող է գալ այստեղ միայն իբրև հիւր և կարծում եմ, որ այն ժամանակ ինքն այդ հարցը, թէ ով է սեղմելու Դենիկինի ձեռքը և ով է երեսը ետ դարձնելու նրանից, այդ հարցը կը կորցնի ոչ միայն իր սրութիւնը, այլ և իր հետաքրքրութիւնը...

Բայց այդ բոլորի համար անհրաժեշտ է, ինչպէս ճիշտ նկատեց պարլամենտում Լ. Թումանեանը, որ վրաց կառավարութիւնը միանգամայն փոխի իր վերաբերմունքը դէպի մեզ՝ դէպի ազգային փոքրամասնութիւնները:

Հին Բարեկամ

*) Տես «Ժողովրդի Ձայն» № 51.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկայի հովանաւորութիւնը Հայաստանի վրայ:

Պատերազմական դրութեան վերացումը Թիֆլիսում:

Լլոյդ-Ջորջի պայմանները գերմանական զօրքի մասին:

Գերմանացիների վարմունքը լեհացիների հետ:

ՄԱՄՈՒԼ

Հայ-վրացական յարաբերութիւնները, որ վերջերս պարզօրէն լաւանում են, ուրախալի են երկու ազգերի համար, և համապատասխան կերպով գնահատւում են թէ վրաց և թէ հայ մամուլի մէջ:

Այդ հարցին է նուիրուած «Բորբա»-ի № 54-ի առաջնորդողը:

Խօսելով ի միջի այլոց «կողմնակի ոյժերի մասին» մեր քաղաքական կեանքում, թերթը գրում է.

«Եթէ մենք ընդունում ենք որպէս ճշմարտութիւն թէ առանց ամուր բարեկամական հիմքերի հնարաւոր չէ ոչ Վրաստանի և ոչ Հայաստանի գոյութիւնը, ապա ուրեմն պէտք է ընդունել և այն, որ արջի ծառայութիւն են մատուցանում հայոց ժողովրդին այն հրապարակախօսները, որոնց գործունէութիւնը տակաւին ուղղուած է դէպի այն կողմը, որպէսզի ստուերեան և կեղծիքի և մասնութեան բնոյթ կրող անհեթեթութիւնների հիման վրայ արտաքին ոյժերին խառնել Վրաստանի գործերի մէջ»:

Մեր կուսակցութիւնը լրագրի այդ պնդումը միշտ համարել է պարզ ճշմարտութիւն: Կողմնակի ոյժերից հարկաւոր է օգտուել միայն այն դէպքում, եթէ նրանց միջոցով կարելի է հարթել ժամանակաւոր թիւրիմացութիւնները: Բայց ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ իրենց բախտը պէտք է տնօրինեն և իրենց վէճերը լուծեն իրենք դրացի ժողովուրդները, և ոչ թէ կողմնակի ոյժը...

Բայց ուղղակի ընթերցողի ժպիտն է յարուցանում լրագրի հետեւեալ պնդումը.

«Թէև ազգայնականները այստեղ յետ էին մղուած մշտապէս և նկատելի ազդեցութիւն չէին անում ժողովրդական մասսաների և վրաց հանրապետութեան ղեկավար շրջանների վրայ, բայց, նշանակալից է այն հանգամանքը, թէ ինչպիսի բաւականութեամբ վրաց շովինիստ մամուլը հանդիպում էր Հայաստանի ղեկավարների նշանակուած կարեւոր յեղաշրջման քաղաքականութեանը»:

Լրագրի ենթադրութիւնը, իբրև թէ Վրաստանում ազգայնականները երբէք նշանակութիւն չեն ունեցել (?) յարուցանում է ոչ միայն ժպիտ, այլ և տարակուսանք...

Չլինի՞ թէ լրագիրը ինքն էլ հաւատում է իր ասածին:

Եթէ Վրաստանում ազգայնականները նշանակութիւն ունեցած չլինէին՝ ապա կարո՞ղ էին տեղի ունենալ այն բոլոր անարդարութիւնները հայերի վերաբերմամբ, որ քաջ ծանօթ են հայ ընթերցողին և անշուշտ աւելի լաւ ծանօթ պէտք է լինեն և «Բորբա»-յին, որը մօտ է Վրաստանի ղեկավար շրջաններին...

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԶԱՒԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

«Stamboul»-ը փետրուարի 26-ից հաղորդում է, թէ Զաւէն պատրիարքը ներկայումս գտնւում է Բաղդադում, որտեղից նա պատրաստւում է գնալու Կ. Պոլիս:

საქართველოს პარლამენტის

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 11 մարտի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը դիւանագիտական ներկայացուցիչ է նշանակել Վրաստանում պ. Լեւոն Եւանգուլեանին, որն արդէն ընդունուած է և վրաց կառավարութեան կողմից։

Այսպիսով քաղաքական և դիւանագիտական այն կապը, որն այնքան կարեւոր է երկու պետութիւնների զարգացման համար և որը դժբաղդաբար խախտուած էր հայ-վրացական տխուր միջադէպի պատճառով, այժմ նորից հաստատւում է և յուսով ենք, որ այս անգամ արդէն հաստատւում է երկարատեւ՝ այլևս չխախտւելու, և ընդհակառակը օրըստօրէ ամրանալու համար։

Լաւ ճանաչելով Հայաստանի նոր դիւանագիտական ներկայացուցչին, ծանօթ լինելով նրա քաղաքական հայեացքների հետ, մենք խորապէս համոզուած ենք, որ նա մի անգամ ընդ միշտ վերջ կը տայ այն անհեռատես և կործանարար քաղաքականութեանը, որ վարում էր նրա տխրահռչակ նախորդը, և իր բոլոր ոյժերն ու կարողութիւնը կը նուիրէ հայ և վրացի ժողովուրդների միջև բարեկամական, բայց վերջերս դժբախտաբար խախտուած յարաբերութիւնների վերստին բարեկարգման գործին։

Քանիցս մենք կրկնել ենք, որ ազգամիջեան յարաբերութիւնների մէջ ամենից կարեւորն է՝ պահպանել խելացի զգուշութիւն, լինել դիւանագիտօրէն հեռատես և միանգամայն հեռու մնալ այն տգեղ, յարձակողական քաղաքականութիւնից, որը դժբաղդութիւն է բերում ժողովուրդների համար, թէ կործանելով նրանց խաղաղ ու նորմալ կացութիւնը և թէ փոխադարձ անվստահութեան և թշնամութեան սերմեր ցանելով նոյն ժողովուրդների սրտերի մէջ։

Եւ մեզ թւում է, որ Հայաստանի այժմեան դիւանագիտական ներկայացուցչի առաջ դրուած է մի շատ խոշոր և վերին աստիճանի պատասխանատու գործ՝ ոչ միայն հաստատել նոր բարեկամական և խաղաղ դիւանագիտական յարաբերութիւններ, այլ և ուղղելով իր նախորդի բազմաթիւ քաղաքական սխալները, ցոյց տալ, որ մեր ժողովուրդները փաստօրէն ցանկանում են իրար միայն և միմիայն ամենայն յաջողութիւն, բարգաւաճում և որ գլխաւորն է՝ չունեն իրենց սրտում փոխադարձ ատելութեան, թշնամութեան և անվստահութեան զգացմունքների նշոյլն անգամ։

Այս խողութիւնը ցոյց տալու և վերջնականապէս հաստատելու համար թւում է մեզ, որ Հայաստանի նոր ներկայացուցիչը Վրաստանում օժտուած է բոլոր կարևոր յատկութիւններով, և մենք, ցանկանալով նրան այդ գործում ամենայն յաջողութիւն, սպասում ենք նրա օգտակար գործունէութեան արդիւնքներին։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ԹԵՐԶԻԲԱՇԵԱՆ

«Stamboul»-ը հաղորդում է, թէ Տաճկաստանի հայ փախստականների դելեգատներ՝ Վահան Փափազեանը և Թերզիբաշեանը յունուարի 25-ին Կ. Պոլսից դուրս եկան դէպի Պարիզ։

«РОССІЯ» ԹԵՐԹԻ ՓԱԿՈՒՄԸ

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐ, 26 փետր. — Ֆրանսիական հրամանատարութիւնը փակեց Շուլգինեան «Россія» թերթը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՐԱԿՑԻԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտի 3-ին պարլամենտի հայկական ֆրակցիան տուել է Ադրբէջանի հանրապետութեան զինուորական և ներքին գործերի նախարարութեանը հետեւեալ բովանդակութեան յայտարարութիւնը. —

Հայկական ֆրակցիայի կարգադրութեան տակ գտնւում են մի շարք ցուցմունքներ՝ Ադրբէջանի երկաթուղու Հաջի-Կաբուլ կայարանում տեղի ունեցած հայ ճանապարհորդների ասկեարների և միլիցիոներների ձեռքով կողոպտելու մասին։

Օգտուելով այն հանգամանքից, որ հայերը ենթարկուած են տեռորի, այն տեղերում, ուր սկզբից անցորդներին դուրս էին հանում, ասկեարները և միլիցիոներները նորից մտնում են վագոնները, մանաւանդ երրորդ և չորրորդ կարգի և վագոններից դուրս հանելու պատրուակի տակ, կողոպտում են ճանապարհորդներին, խլելով աղքատների վերջին ունեցածները, մինչև իսկ շորերը։

Այդ տեսակ դէպքեր եղել են. — 1) Փետրուարի 21-ին, երբ կողոպտուեցան պոստային գնացքի մէջ Ղազախի բնակիչներ՝ Թէոդորոս Յովհաննիսեան և Արտեմ Ճուղուրեան և ուրիշ երեք հայեր, որոնք գնում էին նոյն գնացքով. 2) Փետրուարի 23-ին, երբ կողոպտուեցին Կարեագինի գաւառի Զամուխ գիւղի բնակիչներ՝ Բախշի Սարգսեան Ալլահվերդեանը և Լեւոն Համբարձումեան Յակոբեանը. 3) Փետրուարի 24-ին, երբ կողոպտուեց Շուշուայ գաւառի Կարակշլաղ գիւղացի՝ Մովսէս Խաչատրեանը, որը գնում էր պոստային գնացքով։

Յայտնելով վերոյիշեալների մասին ձեր գերազանցութեանը, պարլամենտի հայկական ֆրակցիան պատիւ ունի խնդրելու՝ համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել նման երեւոյթներին վերջ տալու համար։

Ձեր գերազանցութեան ձեռնարկած միջոցների մասին, ֆրակցիան խնդրում է հաճել տեղեկացնել մեզ։

—

Պարլամենտի հայկական ֆրակցիան, մարտի 3-ին, Ադրբէջանի կառավարութեան ներքին գործերի նախարարութեանը տուել է հետեւեալ յայտարարութիւնը. Ադրբէջանի հանրապետութեան ներքին գործերի պարոն նախարարին՝ պարլամենտի հայկական ֆրակցիայից յայտարարութիւն։ «Գանձակի շրջանի դրութեան մասին հայկական ֆրակցիային տեղեկութիւններ են հասել («Наше Время» № 45 և «Зн. Тр.» № 47), որ յիշեալ շրջանի հայ ազգաբնակութիւնը գտնւում է շատ երկիւղալի դրութեան մէջ։ Մի ինչ-որ կասկածելի մարդիկ գիւղերում և քաղաքում հակահայկական պրոպագանդա են մղում, տարածում են պոգրոմական կոչեր և պրովոկացիոնական ճառեր արտասանում։

Յայտնելով ձեր գերազանցութեանը վերոյիշեալների մասին՝ հայկական ֆրակցիան խնդրում է տեղեկութիւն տալ այդ հարցերի մասին ձեր գերազանցութեան մօտ ստացուած տեղեկութիւնների մասին և եթէ այդ բոլորը արդարև տեղի են ունեցել, յայտնել այն միջոցների մասին, որոնք ձեռնարկուած են այդ երեւոյթները կանխելու։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻ ԵՒ ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՓԱՐԻԶ, մարտի 8-ին։ Խաղաղարար Կոնֆերենցիայում հարց զարթեց գերմանական գաղութների և տաճկական շրջանների կառավարելու մասին։ Ամենայն հաւանականութեամբ Միացեալ Նահանգները մանդատ կը ստանան Հայաստանը կառավարելու համար, իսկ Իտալիան — Զմիւռնիայի և Հայաստանի մէջ գտնուած շրջանները։ Ասորեստանը և Ալեքսանդրեթը կը յանձնուեն Ֆրանսիային։ Մեծ Բրիտանիան կը ստանայ Միջագետքը, Պաղեստինեան և արեւելեան Աֆրիկայի գերմանական գաղութները։ Ֆրանսիան Կամերունի մեծ մասը և Կոնգոն։

Աֆրիկայի գերմանական հարաւ-արեւմտեան գաղութները կը միանան հարաւային Աֆրիկային։ Գերմանական Խաղաղ ովկիանոսի կղզիները, որոնք գտնւում են հիւսիսում, կանցնեն Ճապոնիային։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՑԱՒ

ԹԻՖԼԻՍ, 10 մարտի. — Կառավարութեան կարգադրութեամբ այսօրուանից վերացւում է Թիֆլիս քաղաքի պատերազմական դրութիւնը։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՌՈՒԲԼԻՆ

Լօնդոնից հաղորդում են, թէ Ռուսաստանին օգնելու մի միջոցն էլ այն կը լինի, որ Ռուսաստանի Հիւսիսային ժամանակաւոր կառավարութիւնը էմիսիոն բանկի միջոցով և անգլիական բանկի մէջ դրուած ֆունտ ստեռլինգների գումարի երաշխաւորութեամբ բաց թողնում թղթադրամներ։ Այդ դրամագլուխը ոչ մի հանգամանքում չի գրաււում և կը ծառայէ որպէս երաշխաւորութիւն բաց թողնուած թղթադրամների։ Միջոցներ են ձեռնարկւում նման գումարների ֆրանսիական և ամերիկական բանկերում դեպոզիտներ դնելու։ Այն, ինչ որ անւում է Հիւսիսային Ռուսաստանի համար Դաշնակիցների համաձայնութեամբ, տարածուելու է նաև Ռուսաստանի միւս մասերում, Սիբիրիայում, Կովկասում և Ուկրայնայում։

ԼՈՒՐԵՐ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բագուի „Зн. Тр.“ թերթը հաղորդում է. — Արդաբիլից Լենքորան ստացուած տեղեկութիւններից երեւում է, որ Ահմեդ Միրզան՝ Պարսկաստանի շահը վախճանուել է։ Ենթադրում են, որ մահը տեղի է ունեցել չափազանց շատ օփիում գործածելուց։ Շահի մահուանից յետոյ գահ բարձրացաւ Զիլլի-Սուլթան շահը, հանգուցեալի հօրեղբայրը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ Վ. Ա. ՄԱԿԼԱԿՈՎԻՆ

Սեւաստոպոլից «Я. В.»-ին հաղորդում են, թէ արտաքին յարաբերութիւնների նախարարութեանը յաջողեցաւ կապ հաստատել Պարիզի հետ և ուղարկել Պարիզի ռուսական դեսպան Վ. Ա. Մակլակովին երկու հեռագիր։

Առաջին հեռագրով խնդրում են Վ. Ա. Մակլակովից տեղեկութիւն տալ Իշխանաց կղզիների խորհրդակցութեան մասին և յայտնել, թէ որքան ճիշտ է որ այնտեղ հրաւիրուած են բոլշեւիկները։ Երկրորդ հեռագրի մէջ խօսւում է, թէ Ղրիմի շրջանային կառավարութիւնը վճռել է որոշել Գերմանիայի տուած վնասները ռուսական գանձարանին և Ղրիմի ազգաբնակութեանը նրա գրաւման ժամանակ, այլ և Ղրիմում գտնուած Սև-ծովեան նաւատորմիղի և բերդերի վնասների մասին։ Յանձնաժողովը վնասների հաշիւը կազմում է փաստերի հիման վրայ, իսկ նրա բացակայութեան դէպքում — վկաներով։

Գերմանացիների պատճառած վնասները հաշւում են հարիւրաւոր միլիոն ռուբլի։

ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Կամաւորական բանակի հայթայթող գլխաւոր հաւատարմատար Բարինկովը հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներին, թէ բանակը բոլորովին ապահոված է հացով և նպաստութիւն ունի իր հացից տալ նաև Ղրիմին, Օդեսային և լեռնագործարանային շրջանին։ Հաց կը տրուի Վելիկոռուսի շրջանին, որը ազատուած է բոլշեւիկներից։ Պետրոգրադը գրաւելուց յետոյ հացը կուղարկուի ծովով։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԻ ԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒԿՐԱՅՆԱՅՈՒՄ

Խարկովից [illegible] 40,000 խորհրդային զօրքեր, որոնց մի մասը դէպի Պոլտաւա, իսկ միւսը դէպի Դոնի աւազանը։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Ուկրայնայի խառն միացեալ յանձնաժողովի ներկայացուցիչը յանձնեց Լեհաստանի զինադադարի պայմանների բնագիրը, որի համաձայն Լւովը և Գալիցիայի նաւթային աղբիւրները անցնում են Լեհաստանին։

ԽԱՂԱՂԱՐԱՐ ԿՈՆԳՐԵՍԻ ՀՐԱՒԻՐՈՒՄԸ

Անգլիական մամուլը հաղորդում է, թէ մարտի 23-ին կորոշուի՝ ապրիլի 1—10 հրաւիրել խաղաղարար կոնգրեսը գերմանացիների մասնակցութեամբ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՎՐԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿ. ԳՈՐԾ.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Գերմանացիների անգութ վարմունքը լեհացիների հետ

Լեհաստանի արտաքին գործերի նախարարը հաղորդեց Դաշնակիցներին գերմանացիների անգութ վարմունքի մասին դէպի հայրենիք վերադարձող 25,000 մարդկանց, կանանց և 650 երեխայ լեհերի վերաբերութեամբ։ Նրանց բերում էին մինչև լեհական սահմանները բաց կառքերով, 25 աստիճան ցրտի տակ, որի պատճառով 56 երեխաներ մեռան։ Սահմանակից կայարաններում գերմանացիները խլում էին նրանց փողերը, կօշիկները և ուրիշ շորերը և պահում 15 մինչև 25 տարեկան հասակ ունեցող տղամարդկանց։

Սէր Մ. Սայկսի մահը

Ինֆլուէնցիայից, որը բարդացել էր թոքերի բորբոքումով, Պարիզում վախճանուեց սէր Մ. Սայկսը։ Հանգուցեալը մասնակցութիւն ունէր խաղաղարար կոնֆերենցիայում, որպէս հմուտ խորհրդատու արեւելեան գործերի։

Գերմանական զօրքերի թիւը կրճատած

Լլոյդ Ջորջը ջանքեր է անում վերացնել նոր զինուորացուների հաւաքելը Գերմանիայում։ Ինչպէս ենթադրում են, նրա ծրագիրը Գերմանիային իրաւունք կը տայ աւելի քիչ զօրք ունենալ, քան ինչ որ ծրագրել էր մարշալ Ֆօշը, այսինքն մինչև 40,000 մարդ։

Կլեմանսոն պաշտպանում է անգլիական հայեացքը

Հետաքրքրական վիճաբանութիւններից յետոյ Կլեմանսոն յայտնեց անգլիական հայեացքի պաշտպանութեան հարցի մասին, որպիսին առաջ հաւանութիւն էր տուել խորհուրդը։ Ընդունւում էր նաև երկաթուղիների բլոկադայի առեղծուած ծանր դրութեան մասին, որպիսին արգելք է լինում Բալտիկեան միթերքներ հասցնելուն։ Իտալիան համաձայնուեց անմիջապէս թոյլ տալ ապրանքների ազատ առաքումը։

Լլոյդ Ջորջի պայմանները գերմանական զօրքերի մասին

Խօսւում է այն մասին, թէ Լլոյդ

ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԼԵԶՈՒ

(Նվէր ժողովրդական բանաստեղծ և հայ լեզուի երախտաւոր Յովհ. Թումանեանին)

Անհիմն լաւատեսութիւն չի լինի կարծելը, որ մենք հայերս կանգնած ենք դարաւոր դառն երկունքների վախճանի և «Մանուկ Հայաստանի» ծննդեան նախօրեակին, երբ ազգի ընտիր զաւակների տենչանքները իրականացած կը լինեն, երբ մենք վերջապէս կարող կը լինենք «Մասիսի գլխին տեսնել մի դրօշակ», երբ սգաւոր, այրի Երասխը շղթայազերծ հոսելու պէս զարդարուած, Եփրատի հետ բարեկ տուած մանկական պար կը բռնեն։

Այս երազները մօտ են իրականութիւն դառնալու։ Պարիզից ստացւող պաշտօնական տեղեկութիւնները, Վիլսոնի 14 կէտերի մէջ Հայաստանի յիշատակութիւնը, ժողովուրդների դաշնագրի յօդուածներից մէկի մէջ եղած ակնարկութիւնը, ինչպէս և մեծ պետութիւնների ձեռնարկած գործերը Հայաստանի և հայերի նկատմամբ՝ բաւական երաշխիք են, որ ներկայ 1919 թվին «Հայաստան» բառը աշխարհագրական տերմինից կը փոխուի քաղաքական տերմին, և կը ստեղծուի մի պետութիւն որ կը կրէ այդ անունը։

Դաշնակից պետութիւնները, որոնց հետ հայերը անդառնալի կերպով կապել են իրենց բախտը, անսալով իրաւունքի ձայնին, ընդհանուր քաղաքական և տնտեսական պահանջներին, կը ստեղծեն հայկական պետութիւնը, վաղուց քայքայվել սկսած Օսմանեան պետութիւնից անջատելով արեւելեան վեց վիլայէթները և սրանց միացնելով Անդրկովկասի հայաբնակ պատմական Հայաստանի մասերը։ Պետութիւնները կը նպաստեն այս նորակազմ պետութեան մէջ հեղինակաւոր կենտրոնական իշխանութիւն ստեղծվելուն, որոշ սահմաններում իրենց հովանաւորութիւնը տարածելով երկրի վրայ, մինչև որ նորածին Մանուկ Հայաստանը այնքան զարգանայ և ուժ գայ, որ կարողանայ ինքնագլուխ և խելացի կերպով կառավարվել։ Պետութիւնները կը նպաստեն Հայաստանին՝ ֆինանսական կայուն վիճակ ստեղծելու, կօգնեն հայ ժողովրդին իր աւերակները վերաշինելու, տնտեսապէս ոտքի կանգնելու, կը դիւրացնեն աշխարհի բոլոր անկիւնները ցրուած պանդուխտ հայերին՝ վերադառնալ և շէնցնել իրենց աւերակ հայրենիքը։ Այս բոլորը և սրանց նման շատ ուրիշ բաներ մեծ պետութիւնները կանեն, մենք հաւատացած ենք։

Բայց կայ մի բան, որ մեծ պետութիւնները չեն կարող ստեղծել մեզ համար, և որ սակայն անհրաժեշտ պայման է մեր պետութեան գոյութեան. — այդ բանն է պետական լեզուն *)։

Իւրաքանչիւր պետութիւն պէտք է ունենայ և ունենում է մի պաշտօնական լեզու, որով հրատարակւում են նրա օրէնքները, որով վարւում են գործերը այդ պետութեան ատեաններում և զանազան վարչութիւնների մէջ, որով պետութեան օրգանները հաղորդակցութեան մէջ են մտնում պետութեան քաղաքացիների հետ, որով կազմւում են պետութեան սահմաններում բազմատեսակ բովանդակութեան ակտեր, որով աւանդւում է ուսումը պետութեան ամեն տիպի դպրոցներում, (այլազգիներին տալով լիակատար ազատութիւն՝ իրենց մայրենի լեզուով աւանդել ուսումը իրենց դպրոցներում)։ Մասնաւոր անհատը ազատ է գործածել այս կամ այն լեզուն խօսելու և գրելու ժամանակ՝ ըստ իր յարմարութեան կամ հանգամանքների. բայց պետութիւնը զրկուած է այդ ազատութիւնից, (որովհետև անիրագործելի է այդ). Նա պէտք է ունենայ մի լեզու, բոլոր քաղաքացիների համար ընդունելի և մատչելի։ Հայաստանի պետութեան մէջ, քանի որ նրա մէջ գերիշխող տարրը հայ ժողովուրդն է՝ բնականապէս և անվիճելի կերպով պետական լեզու պիտի դառնայ հայերէնը։

Ուրեմն հայերէն լեզուին վիճակուած է մօտ ապագայում մի նոր և ամենապատասխանատու ֆունկցիա կատարել — պետական լեզուի ֆունկցիան, բաւարարել այն բազմատեսակ պահանջներին, որ պետութիւնը իր բոլոր վարչական կազմակերպութիւններով առաջադրում է նրան։

Արդ հարց է ծագում. պատրաստ է արդեօք հայերէնը պետական լեզուի ֆունկցիան կատարելու և, ընդհանրապէս, ընդունակ է նա այսպիսի ֆունկցիայի։

Այս հարցերին պատասխանելուց առաջ պէտք է նախընթացաբար դիտենք, թէ պետական լեզուն ընդհանուր մատենագրական լեզուից

---

*) Ներկայ յօդւածում մենք չենք խօսի հայերէնի՝ իբրեւ հայոց ազգային լեզուի մասին։ Այս հարցը մենք շօշափել ենք երկու տարի առաջ «Գործ» ամսագրում «Մեծ վտանգի հանդէպ» յօդւածում, (1917, փետրվարի և մարտի համարներում), ռուսական յեղափոխութիւնը բռնկելուց առաջ, և ցոյց տալով ռուսաց լեզուի սպառնալից առաջխաղացութիւնն ու նրա պատճառները և հայերէնի հետզհետէ նահանջումը քաղաքական և իր սեփական օրգանական պակասութիւնների պատճառով՝ առաջարկել էինք մի շարք միջոցներ՝ պաշտպանելու հայերէնը ռուսերէնից կլանուելու և անհետանալու վտանգից։ Այս վտանգը, տեղի ունեցած մեծ յեղափոխութիւններից յետոյ, ներկայումս կարելի է անցած համարել. սակայն հայերէնը ուժեղացնելու, պիտանի դարձնելու մասին մեր խորհրդածութիւնները այժմ էլ ամբողջութեամբ պահպանում են իրենց ոյժը. մանաւանդ որ այժմ հայերէնին վիճակուած է մի մեծ դեր, որի մասին երկու տարի առաջ երազել անգամ չէինք կարող և որի առիթով յատկապէս գրում ենք այս յօդւածը։

ეროვნული ბიბლიოთეკა

Ջորջը աւելի ծանր պայմաններ է առաջարկում նոր զինադադարի առթիւ: «Դէյլի Քրոնի.»-ը գրում է, թէ Լլոյդ Ջորջը որոշ կերպով պնդում է այն, որ գերմանական զօրքերը կրճատուեն մինչև 20 դիվիզիայի, թւով 200,000 հոգի: Այդ թիւը աւելի է քան անգլիական մինչև պատերազմ ունեցած կանոնաւոր զօրքի թիւը, այնպէս, որ այդ թիւը չէ կարող համարուել միմիայն պաշտպանութեան նպատակների համար: Անհրաժեշտ է տալ Գերմանիային մի բանակ, որ ունենայ ույժ ներքին կարգերը պաշտպանելու և իր հեղինակութիւնը պահելու, որի համար կարևոր չէ մեծ թւով զօրք: Իւրաքանչիւր աւելորդ զինուոր, որը կը տրուի նրան պատերազմ վարելու, համապատասխան զինուորներ կը պահանջի այն երկիրներին, որոնք կազմում են ազգերի դաշնակցութիւնը:

—

Վիլսոնեան ժողով. Դաշնակցութեան օպոզիցիայի կարծիքը

Փարիզի ազգայնական լրագիրները ամերիկական սենատի Վիլսոնեան ժողովուրդների դաշնակցութեան օպոզիցիայի մասին գրում են, թէ այդ հանգամանքը հանդէս է գալիս որպէս փաստ ժողովուրդների Դաշնակցութեան խորտակման, այնպէս որ Ֆրանսիան հնարաւորութիւն է ստանում վարուել Գերմանիայի հետ այնպէս, ինչպէս ինքն է կամենում:

—

Գերմանական զինուորական փոխատուութիւններ

Գերմանական լրագիրները լուր հաղորդում են Նիւ-Եօրկից, թէ Անտանտան նպատակ ունի չեզոքացնելու ամբողջապէս Գերմանիայի ներքին կայքը:

Այդ անաջող մի ծրագիր է, որը անհանգստացնում է Գերմանիայի լայն խաւերը և ոչ մի օգուտ չէ բերում Դաշնակիցներին: Գերմանական զինուորական փոխատուութիւններին, ինչպէս դրա մէջ կարող են համոզուել Անտանտին ֆինանսիստները, ստորագրուել են ոչ միայն [illegible] և պատերազմի ժամանակ հարստացածները, այլև նրանք, որոնք քիչ խնայողութիւն են ունեցել, այլև խնայողական կասսաները և բոլոր Գերմանիայի մանաւոր մարդիկ: Ոչնչացնել այդ արժէքները՝ նշանակում է կործանարար սպանել այն հաւը, որը ոսկէ ձու պէտք է ածէր Դաշնակիցների համար: Կռուելով գերմանական զինուորական փոխատուութիւնների դէմ, Դաշնակիցների ֆինանսական քաղաքագէտները իսկապէս օգնում են գերմանական կոմունիստներին, որոնք նոյնպէս ծարաւի են ոչնչացնելու զինուորական փոխատուութիւնները, որովհետև այդ, անպայման, Գերմանիային կը տանէ դէպի կատաստրոֆա թէ ներսից և թէ դրսից:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

—

Երևան, մարտի 8-ին

Հայաստանի Կառավարութեան մինիստր-նախագահի փոխանորդ Ա. Խատիսեանին

Հայրենի երկրի անդրանիկ կառավարութեան անդրանիկ գրական ողջոյնն ու բարեմաղթութիւնները յուզեցին ինձ մինչև արտասուք:

Ես բոլոր զգացումները եմ բացատրում ոչ թէ իմ գրական գործերի արժէքով, այլ մեր ազգային ոգու անպարտելի հզօրութեամբ, որին չեն կարող ընկճել ոչ սով, ոչ հիւանդութիւն, ոչ հալածանք, ոչ տառապանք:

Միշտ մնում է կենդանի և թևաւորուած մեծութեան ու գեղեցկութեան տենչերով:

Ես անգամ էլ առասպելական ֆինիքսի նման, պէտք յառնի իր օճախների մոխիրներից նոր կեանքով ու աւելի տաղանդաւոր բանաստեղծների զուարթ երգերով: Եւ եթէ բանաստեղծի աղօթք էք ուզում դուք ինձանից, ապա ես միայն մի աղօթք ունեմ նրա համար, որ նա, հայ ժողովուրդը կենդանի [illegible] փիւնիքսպէս, [illegible] ձեռք կը բերի ինքը. ինքը, որ կանգնած աշխարհների մէջտեղը, Հայաստանի երկնաւոր բարձրաւանդակին, երկնքից էնքան մօտիկ, իր խորհուրդ ճակատը դէմ տուած աշխարհքի բոլոր փոթորիկներին՝ պայծառ նայում է դէպի մեծ լուսաւոր ապագան:

Իմ հոգին լիքն է նրա ոգու հզօրութեան շնչով և նրա մեծ ապագայի անսասան հաւատով:

Եւ թող էդ մեծ ոգին ու էդ անսասան հաւատը զօրավիգ լինեն նրա կառավարութեանը, որ կարողանայ իր ժողովրդին հանել էս ծանր ճգնաժամից և տանել յաղթանակներից յաղթանակ ու ամենագեղեցիկը—եղբայրական սիրով սիրել հարևան ժողովուրդների սրտերին՝ Հայաստանի երջանկութեան համար:

Յովհ. Թումանեան

«Սաքարթւելոյի» խմբագրութեան

Սրտագին շնորհակալ եմ «Սաքարթուելոյի» շնորհաւորութիւնների և բարեմաղթութիւնների համար, որ արել է իմ ընկեր Տիցեան Տաբիձէի միջոցով:

Ես հաւատում եմ՝ գալու է այն օրը, երբ, բոլոր շովինիստների ջանքերին հակառակ, յաղթանակելու է ժողովուրդների միութեան ու եղբայրութեան գաղափարը, ապառութեան մէջ աւելի ու աւելի են ամրանալու մեր դարաւոր եղբայրական կապերը և մեր ինքնուրոյնութիւնը չքեղ ու ինքնատիպ ծաղկելու է մեր գեղարուեստի ու գրականութեան մէջ:

Եւ Վրաստանի, որ չքնաղ է եղել նոյնիսկ իր դժբախտութեան օրերում, ազատ՝ Կովկասի, ազատ ժողովուրդների եղբայրութեան մէջ պէտք է դառնայ աւելի չքնաղ ու աւելի սիրելի:

Յովհ. Թումանեան

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Սահմանադիր ժողովի շուրջը — Վերջնական հաշուետուութիւնից պարզուել է, որ Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովի համար սոց.-դեմոկրատներից ընտրուել է 109 պատգամաւոր, վրաց ազգային դեմոկրատներից՝ 8, սոցիալիստ-յեղափոխականներից՝ 5, և սոցիալիստ ֆեդերալիստներից 8: Սահմանադիր Ժողովի առաջին նիստը պէտք է ունենալու մարտի 12-ին պալատում, վերանորոգուած սպիտակ դահլիճում:

— Վրաց պարլամենտի նախագահութիւնը և Սահմ. Ժողովի ընտրական կենտրոնական յանձնաժողովը Սահմանադիր Ժողովի տոմսերը արդէն դասաւորել են զանազան հասարակական կազմակերպութիւնների և հիւրերի միջև: Նոր դիմումները չեն բաւարարուի: Տոմսեր ստացող հիմնարկութիւնների և անձանց ցուցակը տպուած է այսօրուայ «Ծաքարթուելոս Ռեսպուբլիկա» պաշտօնաթերթում: Տոմսերը ոչ ոքի չեն ուղարկուի:

♦ **Նեպալեան զօրքեր.**— Բաթումից Թիֆլիս եկան անգլիական մի քանի զօրամասներ, որոնք եկել են Նեպալայից (Հնդկաստան, հարաւային Բենգալիա): Զօրքերը ճապոնացիների նման են և բաւական մանր մարդիկ, որոնք տեղաւորուած են Արամեանի շէնքում:

♦ **Մ. Տէր Գէորգեանի մահը.**— Թիֆլիսում վախճանուեց հին հասարակական գործիչ մեծ ղարաքիլիսեցի Մաթէոս Տէր-Գէորգեանը:

♦ **Տափերով հանգանակութիւն.** Վաղը քաղաքում պէտք է ունենալու տափերով հանգանակութիւն՝ գործազուրկների ֆոնդը աւելացնելու համար:

♦ **Հայ Դրամատիկ Ընկերութեան Վարչութիւնը.**— Մարտի 12-ին, չորեքշաբթի, ժ. 11-ին Կոնսերվատորիայի դահլիճում Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարութեան կից Գեղարուեստական-Գրական դեպարտամենտ ունենալու խնդրի քննութեան համար ժողով է հրաւիրում հայ դրամատիկական, երաժշտական, նկարչական, ազգագրական և պատմահնագիտական ընկերութիւնների վարչութիւններին և գիտութեան ու գեղարուեստի բարգաւաճմամբ հետաքրքիր ու նախանձախնդիր անձանց:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԲԷԼԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

—

Հ. Ժ. Կուսակցութեան Ուսանողական Ֆրակցիայի ուղերձը

Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Ուսանողական Ֆրակցիան սրտի անհուն բերկրանքով ողջունում է հայ բեմի տաղանդաւոր և հաւատարիմ մշակ Յովհաննէս Աբէլեանին, որը 35 երկար ու ձիգ տարիներ իր հոգու և մտքի բոլոր ույժերն ու թափը, ամբողջ եռանդն ու աշխոյժը նուիրել է հարազատ բեմին, հայ բազմաչարչար թատրոնին և միշտ վառ ու անմար է պահել այն լուսաւոր ճրագը, որի շուրջը թիթեռնիկների նման ժողովուել են կուլտուրայի և գեղարուեստի բոլոր անխոնջ մշակներն ու հերոս դիւցազները:

Ողջունելով ամենքից սիրուած և յարգուած յոբելեարին, Ֆրակցիան մաղթում է նրան երկար կեանք, նոր ույժեր և նոր եռանդ հայ բեմի ճրագը էլ աւելի բարձր պահելու համար և ցանկանում է նրան ոչ այսպիսի ծանր ու դժնդակ պայմաններում կատարել իր օգտակար գործունէութեան փառաւոր երեսունհինգամեակը:

Ի ա. Նախագ.՝ Ս. Բաղդասարեան
Քարտուղար՝ Հր. Պապոյեան

—

Ախալքալաքի Հայրենակցական Միութեան ուղերձը

Ձեր երեսունհինգամեայ գործունէութիւնը հայ թատր բեմի ուրախութեան հաղուադէպ րոպէներից մէկն է: Ախալքալաքի հայրենակցութեան վարչութիւնը, յայտնելով Ձեզ իր հիացքը մայրենի արուեստին մատուցած ձեր ծառայութեան համար, հաւատում է, որ հայ կեանքի սպասուող զարթնումը մեր հոգևոր գոյութեան բոլոր դաշտերի հետ միասին Ձեր կարող մասնակցութեամբ ստեղծուած հայ բեմի արտն էլ յուրախութիւն մանաւանդ արուեստի սպասաւորներիդ, կը պճնուի կանաչ գոյնով...

Նախագահ՝ Բ. Օհանջանեան
Քարտուղար՝ Պ. Աբէլեան

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ՄԷՋ

—

Տպարանական բանուորների Արհեստակցական Միութեան հաշուետուութիւնից երևում է, որ անցեալ տարուայ ընթացքում Միութիւնը միջին թւով ունեցել է 650 անդամ, որոնցից անդամակցական վճարներ է ստացել 33,763 ռ. 73 կ., գործազուրկային ֆոնդի համար՝ 70,154 ռ. 57 կպ., փակուած հիմնարկութիւններից կամ հեռացրած բանուորների համար իբր լիկւիդացիոն երեք ամսուայ ռոճիկներ ստացել է 415,463 ռ. 79 կ., իսկ ընդամենը մուտք ունեցել է 522,665 ռ. 86 կ., որի դիմաց ծախս եղել է՝ անգործներին նպաստ 11567 ռ. 83 կ., գործազուրկներին նպաստ է տրուել 72,480 ռ. 78 կ., երեք ամսուայ լիկւիդացիոնից նպաստ է տրուել 320,135ռ. 29 կ. և ուրիշ ծախսերով միասին Միութիւնը ընդամենը ելք ունեցել է 421,593 ռ. 74 կոպ.: 1919 թ. յունուարի 1-ին Միութեան դանձարանում կանխիկ գումար եղել է 72008 ռ. 94 կ., իսկ ընթացիկ հաշւով 34798 ռ. 33 կ., որ կը նշանակի՝ Միութիւնն ունի 106,807 ռ. 27 կ.: Երեք ամսուայ լիկւիդացիոնների վերոյիշեալ գումարից մօտ 300,000 ռ. ստացել է «Թիֆլիսկիյ Լիստոկ» թերթը Խաչատուրովից նոր հրատարակչական ընկեր. ձեռքն անցնելու միջոցին:

ԱՇՈՒՂ ՋԻՒԱՆԻ
(Մահուան տասնամեակին)

—

Մի՞թէ արդէն տաս տարի է անցել այն օրից, երբ հայ աշուղների այս վերջինը, ոգևորութիւնով լեցուն ժողովրդական երգիչ, Աշուղ Ջիւանին, ցած դրեց իր ջութակը ընդմիշտ և այլևս չի լսւում նրա այնքան աշխոյժով հնչող սազերը ժողովրդի ստորին խաւերի մէջ, ուր նա անընդհատ արծարծում էր սէր դէպի հայրենիքը, դէպի հողն ու ազատութիւնը և վառ էր պահում միշտ Մեծ Արշալոյսի երազները:

Այո, 1909-ին էր, որ գտայ ես նրան իր մահուան անկողնի վրայ վաստակաբեկ, բայց երբէք յուսահատ, այլ դեռ ես լի տենչերով ու սպասումներով:

Ու հայ վերջին տաղանդաւոր աշուղը մեռաւ այդ թւին՝ 63 տարեկան հասակում:

1911-ին ահա թէ ինչ էի գրում ես նրա մասին: Տողեր, որ կուզէի մի անգամ ես կրկնել ու շեշտել՝ Աշուղի մահուան այս տասնամեակին.—

...«Համակուած ամբողջ հայութեան խանդավառող ազգայնական բուռն զգացմունքներով, ջերմ հայրենասիրութեամբ լի, հոգին ցնցուած Թիւրքաց-Հայաստանում տեղի ունեցող սոսկումներից, հաւատացող վսեմ երազների և Մեծ Արշալոյսի ծագումին—Աշուղ Ջիւանին, ինքնաբերաբար, իր վրայ էր առել ժողովրդի մեծ խաւերի մէջ տանել՝ պատմելու Թիւրքահայ եղբօր վշտերն ու աւերը, բողոքն ու յոյսերը:

«Նրա ջութակն ու գրիչը նոյն ուժգնութեամբ և կորովով, միմեանց եւեւից, հնչեցնել սկսեցին տառապող ժողովրդի փրկութեան մօտալուտ աւետումը: Նոյն լաւատեսութեամբ երազեց նա վառ ապագան և նոյն գորովալից ու սրտառուչ խանդով հրաւէր կարդաց չյուսահատել, սիրել ազգն ու հայրենիքը...

«Գիտէր նա խօսել՝ երգելով: Գիտէր գրաւել լսողներին. գիտէր մանաւանդ ինքն էլ ոգևորուել... Մարմնացած ոգևորութիւն էր դառնում նա, երբ [illegible] էր առնում [illegible] գիշը մոռանում էր ինքն, խանդավառութեան մէջ՝ երաժշտական խաղերն իսկ շեշտում էր առանձին կերպով, երգի խօսքերը արտասանում էր պարզ, որոշ և աշխատում էր ազդել, հասկանալի դարձնել, յուզել ու ոգևորել իրեն ականջ դնող ամենա[illegible] լսողներին անգամ»...

Այո, այդպէս էր Աշուղ Ջիւանին, աշուղներից վերջինը, Սայեաթ-Նովայի և Աշուղ Շիրինի արժանաւոր յաջորդը:

Յաճախ դնում էի ես լսելու նրան ժողովրդական շատ հասարակ սրճարաններում, ուր նա երգում էր մշակների համար, երգում էր [illegible] աշխատանքից յետոյ քիչ շունչ առնելու, մի-մի «ղահուա» խմելու եկած բանուորների շրջանում:

Ոգևորւում էի գրեթէ միշտ, երբ նրա դիմացը նստած՝ համակւում էի նրա ներշնչող ոգևորութիւնով, երբ Աշուղը, երկնագոյն իր ակար աչքերը տարածութեան մէջ սևեռուն, դէմքը խանդավառութեամբ լուսաւորուած, հոգու ամբողջ թափով, զգացմունքների ամբողջ զեղումով՝ երգում էր—

Աղէ խմ, որքան նկուն մնաս,
Սիրտս քեզանից չի զատուի.
Հազար տեսակ չարչարանք տաս,
Սիրտս քեզանից չի զատուի...

Եւ կամ յուսաբեկութեան այն սև օրերին, կնճռոտ ճակատների և թախծալից դէմքերի մէջ, երբ յանկարծ հնչեղ ձայնն էր բարձրացնում՝ իր այն սքանչելիօրէն յուսատու տաղը ասելու—

Ձախորդ օրերը ձմրան նման
Կուգան ու կերթան.
Վհատելու չէ, վերջ կունենան,
Կուգան ու կերթան...

Ու վերջումը, երբ իմ հիացումն էի արտայայտում աշուղի երգերի մասին և աւելի հիացումով տեսնում էի թէ ինչպէ՜ս կարողանում էր, յիրաւի, ազդել ժողովրդի զգացմունքների վրայ—ժպտում էր բարի ժպիտով ու ջութակը ձեռքին, քծծիծաղը դէմքին, ինձ դարձած՝ երգում էր—

Մեծամեծ մարդիկը հեռու են կանգնած,
Ասպարէզը համբակներուն են թողած.
Ջիւանն էլ կաղ էշով կարաւան մտած,
Բանաստեղծ է դարձել, խելքին աշեցէք...

Ցանկալիութիւնը ամենքին էր, համեստութիւնը—իրեն: Եւ այս, համեստ էր Ջիւանին իր ամբողջ հմայքով հանդերձ:

—

Յաճախ էի տեսնում Ջիւանին հետ ու յաճախ խօսակցում էինք իր տանը, իր սրճատան մէջ: Երեք պահ առանձնապէս տպաւորուել են մտքումս՝ Աշուղի հետ հանդիպումներից:

Առաջինը՝ Թիֆլիս, բաղնիքների մօտ, մի նեղ փողոցի ծայրին գտնուող տարրին սրճատանը, ուր դնում էի նստելու մի ժամ, չափ շատ անգամ և լսում էի նրա երգերը, դիտում էի նրան ականջ դնողների դէմքերի կծկումները, լսում էի հառաչները և կամ քաջալերութիւն ստացած սրտի արտայայտութիւնները:

Աշուղը տիրում էր այնտեղ ներսառող բազմութեան վրայ: Արտասուեցնում էր, յուզում, քաջալերում էր, սիրտ տալիս, ոգևորում էր ու վշտալից կնճիռներ անհետացնում տխուր ճակատներից:

Երկրորդ պահը—Աստրախանում, ուր նրան իր խմբի հետ յատկապէս հրաւիրեցինք հայկական մի շքեղ երեկոյթի և սրահի մէջ ժողովուած բազմութիւնը շրջապատել ոգևորուած երգչին, լուռ, ըմբռնումով, երկար ականջ էր դնում: Ցերեկը՝ ամէն օր ինձ մօտ գրեթէ, Վոլգայի ափերի վրայ թափառումներն ու այնքան յոյսերով դողդոջուն մեր խօսակցութիւնները...

Իսկ երրորդը՝ իր տանը, Թիֆլիս, երբ դրացի նրան, յաճախ երեկոները նուագում էինք միասին, երբ ծանօթացնում ժողովրդական նոր երգերը, նա իր նոր գրուածքներն էր արտասանում ինձ համար, երգում էր... և երբէք, երբէք չէր յոգնում այն բուռն և մշտավառ ոգևորութիւնից, որ համակում էր նրան՝ ջութակը ձեռքն առնելու պէս:

Այդպէս էլ անշէջ ոգևորութեամբ հնչեցրեց Աշուղ Ջիւանին, ամբողջ 40 տարի, յոյսի, սիրոյ, ազատութեան իր երգերը ժողովրդի բոլոր խաւերում, բայց մանաւանդ ոգևորեց աշխատաւորին, գիւղացուն, հասարակ դասին, խանդավառեց

զանազանվում է այն յատկութիւններով, որ նրանցից պահանջվում է: Մատենագրական լեզուն պէտք է լինի կանոնաւոր, որոշ, ճիշտ, մաքուր, ներդաշնակ, նկարագրական են, և այս յատկութիւններով օժտուած լեզուն միանգամայն պատշաճ կլինի մատենագրական երկերի համար: Ուրիշ բան է պետական լեզուն. այստեղ պահանջը աւելի սահմանափակ է, բայց և աւելի անողոք. պետական լեզուն պէտք է լինի ճիշտ և լիակատար. առանց այս յատկութիւնների նա չէ կարող իր ֆունկցիան կատարել բաւարար չափով, այլ տեղիք կտայ հազարաւոր բարդութիւնների, վէճերի, նոյնիսկ գործավարութեան խանգարման:

Միւս յատկութիւնները—կանոնաւորութիւն, մաքրութիւն, ներդաշնակութիւն և այլն, ցանկալի յատկութիւններ են, բայց ոչ անհրաժեշտ պահանջներ պետական լեզվի համար:

Գալով վերը դրված հարցերին, մենք առանց վարանելու վճռականապէս բացասական պատասխան ենք տալիս և ասում. ո՛չ, հայերէնը պատրաստ չէ պետական լեզվի ֆունկցիան կատարելու, բայց որոշ ջանքեր գործ դնելով՝ կարելի է նրան ընդունակ դարձնել այդ ֆունկցիային:

Ուրիշ կերպ չէր էլ կարող լինել: Լեզուն (նրա բառամթերքն ու քերականութիւնը) մի անշարժ, միանգամ ընդմիշտ սահմանված շտեմարան չէ, որ ամէն ժամանակի և ամէն կարիքների համար պատրաստ բառեր ու ձևեր համբարած ունենայ. նա անդադար փոփոխվում է և զարգանում կեանքի հետ զուգընթաց, նրա պահանջները բաւարարելու համար: Լեզուն արտացոլում է ժողովրդի կեանքը՝ նրա բոլոր երեւոյթներում: Որքան կուլտուրապէս բարձր է կանգնած մի ժողովուրդ՝ նոյնքան զարգացած ու կատարեալ է նրա լեզուն, և ընդհակառակը:

Այն ազգերը, որոնք հին ժամանակներից ի վեր ունեցել են սեփական պետական կեանք, որ դարերի ընթացքում հետզհետէ զարգացել է և հասել ներկայ վիճակին՝ նրանց լեզուն էլ դարէ դար հետզհետէ զարգացել է ու կատարելագործվել, այնպէս որ միշտ ի վիճակի է եղել բաւարարելու նրանց պետական կեանքի կարիքները: Եթէ, օրինակի համար, փոփոխվել է վարչութեան ձևը, տեղի տալով նոր հիմնարկութիւնների, նոր պաշտօնների՝ այս նոր սահմանված հիմնարկութիւններն ու պաշտօնները ստացել են նոր անուններ. նոր մտցրված հարկերը, օրէնքները, պատերազմական զէնքերը և այլն անվանվել են նոր բառերով: Եվ այսպէս այս տեսակ ազգերի լեզուները միշտ կանգնած են եղել իրենց պետական կեանքի զարգացման բարձրութեան վրայ, և պետական կեանքի ապարատի բարդութեանը համապատասխանել են լեզվի ապարատի ճշտութիւնն ու լիակատարութիւնը:

Մենք հայերս այս ազգերի թվին չենք պատկանում: Մեր ազգային պետական կեանքը շատ վաղուցվանից է առել. նա կազմվել է օտար ազգերի, վերջին դարում մասամբ ռուսաց և մասամբ թիւրքերի պետական կեանքի հետ և այս երկու ազգերի լեզուներն են, որոնց միջոցով մենք, հայ լինելով հանդերձ, հարկադրված ենք եղել մեր պետական կարիքները հոգալու և յարաբերութիւնները կատարելու: Ուրիշ խօսքով ասելով՝ մենք հայերս պետականապէս զարգացել ենք ռուսների և թիւրքերի հետ և նրանց հավասար, բայց մեր լեզուն պետականապէս չէ զարգացել, այլ մնացել է գրեթէ այն սոր աստիճանի վրայ, որի մէջ գտնվել է մեր ազգային-պետական կեանքը խզվելու միջոցին: Ճիշտ է, մեր գրականութիւնը, վերջին ժամանակ նաև մեր մամուլը յաճախակի զբաղվել են պետական կեանքը շօշափող հարցերով, որի շնորհիվ մեր լեզուն մասամբ հարստացել է նորանոր բառերով ու ձևերով (նորաստեղծ կամ յարմարեցրած), որոնք դեռ չկային մեր պետականութեան ժամանակակից լեզվի մէջ. բայց այս նոր ստացվածները շատ անբաւարար են, թէ ըստ որակի և թէ ըստ քանակի:

Ըստ որակի անբաւարար են այդ բաներն այն պատճառով, որ նրանք ստեղծված կամ յարմարեցրած են այս կամ այն անհատի հասկացողութեամբ ու ճաշակով, ուստի և չեն վայելում այն հեղինակութիւնը, որ հարկավոր էր նրանց գործածութիւնը ամենուրեք պարտադիր դարձնելու համար: Դարձեալ՝ որովհետև նրանք ստեղծված կամ յարմարեցրած են ոչ մասնագէտների կողմից, ուստի յաճախ սխալ են և չեն համապատասխանում ճիշտ այն գաղափարին, որի համար սահմանված են, որից կարող են առաջ գալ պետական կեանքի մէջ անթոյլատրելի և վտանգավոր թիւրիմացութիւններ:

Մի քանի օրինակներով լուսաբանենք այս կէտը:

Քաղաքակիրթ երկիրները յանգել են այս բանին, որ պետական կեանքի զանազան մասերի կառավարութիւնը բաժանում են առանձին-առանձին վարչութիւնների և իւրաքանչիւր վարչութեան գլուխ կանգնեցնում են մի պաշտօնեայի, որին ասում են մինիստր (լատիներէն բառ, որ նշանակում է փոքրավոր, իբրև հակադիր magister-մագիստրոս բառին, որ նշանակում է մեծավոր): Հայաստանի պետական կեանքի օրերում այսպիսի կարգ չէ եղել, ուստի և հայերէնը չէ ունեցել այս պաշտօնը նշանակելու յատուկ բառ:

Այժմ, շփվելով եվրոպական կեանքի հետ և կարիք ունենալով մինիստր բառի նշանակութիւնն արտայայտելու՝ շատերը սովորութիւն են արել գործածել նախարար բառը, որից և նախարարութիւն (ներքին գործերի, լուսաւորութեան և այլն): Բայց ով որ ծանօթ է մեր հին կեանքին ու լեզվին՝ նա լաւ գիտէ, որ նախարար (տարագրի) բառը ոչ մի դէպքում չէ կարող գործածվել մինիստր բառի փոխարէն, որովհետև նախարար կոչվում էր որևէ ցեղի պետը, որի իշխանութիւնը այդ ցեղի մէջ անցնում էր սերնդէ սերունդ. Նախարարը կոչվում էր նաև տանուտէր, նահապետ, իշխան: Ուրեմն նախարարը բարձր կալվածատիրական, ժառանգական, ազնվական էր վարչական լայն իրաւունքներով, իբր իշխանութեան սահմաններում, ինչպէս մօտավորապէս ռուսների մէջ УДѢЛЬНЫЙ КНЯЗЬ-ը կամ եւրոպացոց մէջ ֆէօդալը: Նա մի աւանում պետ էր իր երկրի և ցեղի համար և միայն որոշ սահմաններում կախում ունէր ընդհանուր երկրի թագաւորից, որ ինքն ևս մի ուրիշ տոհմի նախարար էր, բայց աւելի ուժեղ լինելով՝ ճանաչվում էր միւսների կողմից իբրև ընդհանուր երկրի թագաւոր:

Ի՞նչ նմանութիւն ուրեմն կարող է լինել մի երկրի ճանապարհների վրայ հսկող գլխաւոր պաշտօնեայի, որ այսօր կայ և վաղը կարող է փոխվել, և մի ուրիշ երկրամասի աւանում պետի հետ, որի իշխանութիւնը ժառանգական է և կախում չունի թագաւորի կամքից:

Ստ. Մալխասեան

(Վերջը միւս անգամ)

մարանչողներին, յոյս տուող տանջուողներին, շրջեց ամէն տեղ, տեսել շատ՝ խրճիթները, երգեց ու նուագեց. յաջողուեց նրան դուրս շպրտել օտարլեզու գաւհիկ երգերը և փոխարինել մայրենի լեզուով գրած իր այն անպաճոյճ, բայց գրաւիչ տաղերով, որոնք մինչև այժմ երգւում են ամէն տեղ ու երկար դեռ էլի երկար պիտի երգուեն...

Հայ վերջին աշուղի մահուան այս տասնամեակի օրը՝ վեր յիշենք նրա քաջալերիչ խօսքերը, որոնք յոյս էին տանում տարածելու մեր շատ տանջուած ժողովրդի մէջ թէ՝

Առաւօտը շատ մօտ է
Լոյսը շողալուն քիչ մնաց.
Խաւարն ընկաւ գետին—
Արեգը գալուն քիչ մնաց...

Արևը գալու այս օրերին՝ վերյիշենք նրա աւետողներից մէկին, ժողովրդական լաւագոյն երգիչ Աշուղ Ջիւանիին և օրհնենք նրա յիշատակը։

Վ. Փափազեան

ԲԱԹՈՒՄ

Բաթումից մարտի 5-ին գրած մի նամակից քաղում ենք հետաքրքրական տեղեկութիւններ.

«Բաթում հասնելուս շատ դժուար դրութեան մէջ գտայ մեր դժբաղդ գաղթականներին, որոնցից մահացած են 13 հոգի, հիւանդացած վարակիչ հիւանդութեամբ 27 հոգի. մեծ աշխատութիւնից յետոյ յաջողուեց նրանց զետեղել հիւանդանոց, ուր լաւ խնամք են տանում։

Ազգային Խորհուրդը երէկ հազիւ կազմակերպուեց վերջնականապէս, (հին կազմը հրաժարուելուց յետոյ, նորը դեռ չէր կազմուած)։

Արդահանի գաղթականներին ուզում էին իրենց վայրերը ուղարկել, բայց բնականաբար պահանջ առաջացաւ նախ բաց անել Արդահանում մնացած կայան՝ գաղթականներին ընդունելու և կերակրելու համար, երկրորդ՝ Թիւրքական յարձակումներից ապահովել այդ վայրերը, որովհետև այնտեղ մնացած ռուս նաչալնիկին և 100-ի չափ զինուած անգլիական զինուորներին տեղական Թիւրքերը չեն ընդունել և 200 զինուած Թիւրքերով յարձակուել են նրանց վրայ։ Այդ պատճառով անգլիական իշխանութիւնը առաջարկել էր օբլաստնոյ սովետին Արդուինի և Արդահանի շրջանը պատերազմական դրութեան հրատարակել և յետ կանչել Արդահանի նաչալնիկին։ Սակայն Սուլէյման և Շաքիր բէգերը խնդրել են 10 օր ժամանակ տալ, որ իրենք գնան ժողովրդին համոզեն դիմադրութիւնից յետ կանգնելու, իսկ եթէ այդ չյաջողուի, այդ պարագային միայն կառավարութիւնը կարող է ի կատար ածել ինչ կամենայ։

Վերոյիշեալ անձինք 3—4 օրից պիտի գնան Արդուին, Արդահան և Շաւշեթ մուսուլմաններին համոզելու, որ ընդունեն նշանակուած իշխանաւորներին և հանգիստ մնան։

Լսեցի, որ բանդաները կազմուած է այն անձերից, որոնք մասնակից են եղել Արդահանի յայտնի կոտորածին, դրանք մարդիկ են ուղարկել զանազան կողմեր տեղեկութիւն ստանալու, եթէ Կարսը, Արդահանը, մինչև Բաթում տեղական Թիւրքերին չտրուի՝ կոտորել բոլոր այդ տեղերը գտնուած հայերին և անցնել Թիւրքիա, որովհետև զգում են, որ իրենց վերջ ի վերջոյ պատժելու են իրենց գործած ոճրագործութիւնների համար։ Անհայտ կողմերի դրութիւնը այս է մօտաւորապէս, բայց օբլաստնոյ սովետը յամենայն դէպս պատրաստւում է գաղթականներին ուղարկել։ Մինչև օրս մօտ 70—80 հոգի ուղարկել են Արդուին, որոնք մօտ ազգականներ ունեն այնտեղ։ Ազգային Խորհուրդը 5000 ռուբլի տուեց և մի կին ուղարկեց Արդուին, Թիւթիւնի ֆիրմն պատրաստել, որպէսզի երբ ժողովուրդը գնայ՝ ֆիրմը պատրաստ լինի, որ ծխախոտի մշակութեամբ պարապի, քանի որ աղքատ չունենալով աշխատող ձեռքը պակասում է հացի ցանքսով պարապելու։

Կ. Պոլսի հետ հաղորդակցութիւն չկայ։

Ազգային Խորհուրդը հարկ եղած միջոցների է դիմում, որ այստեղ գտնուող Թիւրքահայերին հնարաւորութիւն տուրի գնալու։ Այս մասին դիմեցին Կ. Պոլիս և հայոց պատրիարքարան։

Զօրք և պատերազմական մթերքներ, նաւամատոյց շատ թնդանօթներ է ստացւում, գրեթէ ամէն օր։ Մի մեծ ամերիկական նաւ բերեց 310,000 փութ ալիւր և 11,000 փութ դեղեր։ Մօտերս կը գան էլի 4 նաւ զանազան իրերով հայերի համար։

Ամերիկական ժողովուրդը հայերին օգնելու համար 3,000,000 ֆունտ ստերլինգ է հաւաքել. 50-ական կոպէկից սկսած գոյացել է այս հսկայ գումարը։ Այս մասին յայտնել է նաև կապիտանը Ազգային Խորհրդի բանկետի ժամանակ»։

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԹՌՉՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ընթերցողը յիշում է, ես արդէն խօսել եմ «Ժողովրդի Ձայն»-ի մէջ ընդհանուր գծերով Թռչնաբուծութեան մասին և ցոյց տուել եմ, թէ ինչ չափով որ հեշտ է Թռչնաբուծութեամբ պարապելը, նոյն չափ էլ, կարելի է համարձակ ասել՝ օգտակար ու շահաւէտ է։

Երկու տեսակ թռչնաբուծութիւն կայ, որոնցից մէկը դեռ ևս շարունակւում է ըստ նախնական, շատ պրիմիտիւ ձևով, առանց շօշափելի տարբերութեան հազար տարի առաջ ու այժմեանի միջև։

Խօսքս ի հարկէ վերաբերում է Ասիային և Փոքր Ասիային, բաց թողնելով Ճապոնիան, Չինաստանն ու Հնդկաստանը, որոնցում Թռչնաբուծութիւնը բաւական առաջադիմել է իր զարգացման ասպարէզում և ոչ արժանի է ուշադիր ուսումնասիրութեան։

Այսպէս ահա, ինչպէս փոքր-ինչ վերն ասել եմ, Թռչնաբուծութիւնն Ասիայում ընդհանրապէս և մասնաւորապէս մեզանում շարունակւում է հէնց նոյն կացութեան մէջ, ինչպէս հազար տարի սրանից առաջ, կամ շատ չնչին, համարեա աննկատելի շահաւէտ փոփոխութեամբ։

Սպասում են մինչև հաւը Թուխս կընկնէ, դարսում են յարդով կիսաչափ լցրած հին խանձլում կամ քաղլակում 13—16 ձու և հաւին վրան նստեցնելով սպասում 20—21 օր, երբ արդէն ձագերը դուրս կը գան ձուերից, առանց որևէ նախազգուշական միջոցների դիմելու, որից, ինչ ասել կուզէ, զգալի չափով վնաս են կրում տէրերը։

Վնասը շօշափելի է նրանով, որ Թուխսի տակ դարսած 13—16 ձուից, ամենանպաստաւոր դէպքում, հազիւ 6—8 ճուտ է ստացւում, ուրեմն կէսը. իսկ մնացած կէսը լաւ, կամ մէջը գոյացած կիսաչափ ու անզարգացած մեռած ճուտ։ Մնացած կէսից, 6—8 հատ ձագերից մինչև աշնանքի սկիզբները ամենաշատը թող ստացուի հինգ վառեկ, որ մի երրորդական մասն է կազմում, հետևապէս անշահ, զուր աշխատանք։

Եւ այսպէս է լինում այն պարզ ու հասկանալի պատճառով, որ մեզանում քաղաքացին կամ գիւղացին անծանօթ են բոլորովին Թռչնաբուծական գիտութեան անգամ ամենահասարակ ու մատչելի տարրերին առհասարակ։

Մեզանում դժբախտօրէն բաւական չէ միայն, որ յիշեալ գիտութիւնը, նոյն իսկ փոքր ծաւալով, տարածուած չէ, այլ և բնակչութիւնն ինքն ոչ մի տեսակ հոգս չէ կրում իր ունեցած ընտանի Թռչունների ցեղը լաւացնելու։ Թէ իբրև ձուածու և թէ իբրև մսացու հաւ թէ պատահօրէն կը գնէ լաւ ցեղի մի աքլոր ու կը խառնէ իր հաւերի հետ այն միամիտ համոզմամբ թէ, որոշ ժամանակի ընթացքում կունենայ լաւ ձուածու ընտանի Թռչուններ, որ բոլորովին սխալ է։

Սխալ է այն հասկանալի պատճառով, որ շարունակւում է խնամել նրան դարձեալ այնպէս, ինչպէս միւսներին, ամենևին ինքն իրեն հաշիւ չտալով, որ լաւին լաւ պէտք է հոգալ ու խնամել, որպէսզի լաւ սերունդ ստանայ և հետ էլ սպասած լաւ արդիւնքը։

Եւ այսպէս են վարւում առ հասարակ մեզանում ոչ միայն ընտանի Թռչունների վերաբերմամբ, այլ և ընտանի բոլոր տեսակ կենդանիների. այս է իսկապէս գլխաւոր պատճառը, որ մեր գիւղատնտեսական բոլոր ճիւղերն անխտիր չեն զարգացել, չեն կատարելագործուել, գոնէ կիսով չափ չեն հասել այն բարձր կէտին, որին հասել են եւրոպական և ամերիկականները։

Վերոյիշեալ անմխիթար կացութեան մէջն էր գտնւում, մօտ մի դար սրանից առաջ, Թռչնաբուծութիւնը նաև թէ Եւրոպայում և թէ Ամերիկայում։

Ահա ասածիս առաջին տեսակի Թռչնաբուծութեան պատկերն է վերոյիշեալ նկարագրութիւնս, որ ոչ միայն հարցասիրական չէ, այլ և համարեա թէ անօգուտ ոչ-գիտական հիմունքներով կատարուած լինելու պատճառով։

Բայց և այնպէս եւրոպացին և սրանից յետոյ փոքր ինչ ուշ և ամերիկացին դեռ ևս Թռչնաբուծութեան արհեստական բարելաւման նպատակով շօշափելի ոչ մի գիտական հետազօտութիւն չարած՝ ասելի լաւ էր կատարում ու առաւել շատ արդիւնք էր ստանում, քան թէ մենք ներկայումս, չը նայելով որ նրանցն էլ դարձեալ որոշ չափով մերի նման, դարձեալ նահապետական էր, սակայն փոքր ինչ տարբեր ձևով, հիմնաւոր ու շահաւէտ է։

Նրանք Թուխս նստեցնելուց հինգ օր անց՝ երեկոյեան լամպայի լոյսի առջև ձուերը մէկ-մէկ դիտում էին և բեղմնաւորներն անբեղմներից զատելով ընտիրները նորից Թուխսի տակն էին դնում. այն գործողութիւնը կրկնում էին դարձեալ տասն օր անց առաջին փորձից յետոյ, այսինքն՝ տասնուհինգերորդ օրն երեկոյեան։

Այսպէս վարուելով մի հատ ձու անգամ զուր չէր կորչում և ընդհանուր Թուխ գոնէ երեք չորրորդական քանակով ճուտ էին ստանում։ Այն ինչ, մենք՝ յիշեալ խելացի գործելակերպին բոլորովին անտեղեակ՝ շարունակ կորցնում ենք ամենաքիչը կէսից աւելին։

Ահա այսպէս է դեռ ևս մեզանում ու այսպէս էր Եւրոպայում, Ամերիկայում մօտ մի դար առաջ. իսկ ներկայիս մի այլ պատկեր է ներկայացնում Թռչնաբուծութիւնը, ուր ի շնորհս եւրոպացի ու ամերիկացի գիտական անձերի՝ Թռչնաբուծութիւնը վերածուել է, բառիս բուն իմաստով, իսկական գիտութեան—այն է՝ արհեստական ձևի Թռչնաբուծութեան, որ շատ քիչ նմանութիւն ունի իր նախորդի, բնականի հետ։

Արհեստական է կոչւում այն պատճառով, որ այժմ շատ հեշտ կերպով կարելի է բոլոր տեսակ ձուերից ճուտեր ստանալ անմիջապէս, առանց հաւի կամ մի այլ ընտանի Թռչունի էգի օգնութեան. այն է՝ Թխաց (couveuse, incubator) կոչուած՝ այնքան ոչ շատ բարդ կազմով արկղանման և փայտաշէն ապարատի օգնութեամբ։

Յիշեալ ապարատները լինում են տարբեր սիստեմների՝ միայն այն ամենակարևոր յատկութեամբ, որ կարենան անընդհատօրէն մատակարարել և պահպանել իրենց մէջը 31 աստիճ. ջերմ օդ ըստ Ռէօմիւրի, կամ ըստ Ցելսի 41 աստիճ.—ոչ աւելի և ոչ պակաս։

Ապարատները, նայելով սիստեմին, տաքացնում են եռացրած ջրով, զանազան բաղադրութեամբ ածխախառն վառած աղիւսներով և վերջապէս նաւթավառ լամպերից առաջացած ջերմութեամբ։ Այն ապարատները, որ կարող են ընդունել իրենց մէջ մօտ 300 ձու, մատակարարուած շարժական դարակներով, որոնց վրայ շարքով դարսւում են ձուեր, որոնք ճուտեր տալու համար տաքութիւն են ստանում վերին կողմից այնպէս, ինչպէս որ Թուխսը տալիս է իր տակը դարսած ձուերին իր մարմնի ջերմութիւնը, որը հաւասար է, ինչպէս փոքր ինչ վերը գրել եմ, Ռէօմիւրի 31 կամ Ցելսի 40—40 աստիճանի օդի բարեխառնութեանը։

Հաւի ձուերից՝ յիշեալ Թխացում 20—21 օր մնալուց վերջը, դուրս են գալիս փափլիկ, սիրունիկ ճուտեր, որոնց դեռ ևս թաց լինելով տեղափոխում են մի այլ, դարձեալ յիշեալ բարեխառնութեամբ տաք ապարատի մէջ, որ կոչւում է սեչեօզ—sechouse յաւաքիչ, որում մի օր մնալուց վերջը տեղափոխում են կրկին մի այլ ապարատի մէջ մօտ 2—3 ամիս բնակելու, որը կոչւում է la mére—մայր, որն իսկապէս փոխարինում է իր բոլոր յարմարութիւններով բուն հաւթուխսին։

Այնուհետև վերջնականապէս կը տեղափոխուեն արդէն իբրև մօտ երեք ամսական վառեկներ յատուկ բնակարաններ, դարձեալ պահանջելի բոլոր յարմարութիւններով, որոնցում կը կենան մշտապէս, կամ որոշ ժամանակ, նայելով պէտքին, հանգամանքին։

Նոյն ձևով ու նոյն ապարատների օգնութեամբ կը ստացուեն հնդկահաւի, բադի, սագի, նկարեն հաւի (цесарка), կաքաւի, փասիանի (մրհաւ), ջայլամի և նոյնիսկ կոկորդիլոսի ձագեր, ինչպէս որ ամերիկացիքն են անում։

Ինչ ասել կուզէ, վերոյիշեալ Թռչունների ձուերից ձագերը դուրս են գալիս ժամանակի տարբեր ընթացքում։

Ահա, շնորհիւ յիշեալ ապարատագործիչների է, որ եւրոպացիք ու ամերիկացիք գիտնականապէս լաւ ուսումնասիրած և երկարատև փորձերով Թռչնաբուծութիւնը հասցրել են ընդհանուր գիւղատնտեսական ճիւղերին յատուկ կատարելագործութեան ամենաբարձր աստիճանին այնչափ, որ նրանով պարապողը, ոչ միայն իր օրապահիկը կը վաստակէ միայն, այլև լաւ կը հարստանայ, եթէ նախապէս լաւ ուսումնասիրէ և խելացիօրէն կառավարէ անձնապէս իր ձեռնարկութիւնը։

Մի այլ անգամ կը խօսեմ ընթերցողի հետ, որչափ կարելի է մանրամասնօրէն, ընտանի Թռչուններին կերակրելու, խնամելու, շահագործելու, հիւանդութիւնները բուժելու և նրանց առողջապահական պայմանների վերաբերմամբ։

Ինձ այնպէս է թւում, թէ արգոյ ընթերցողն արդէն հանգեց այն համոզման, որ Թռչնաբուծութիւնը՝ վերին աստիճանի թեթև լինելով հանդերձ և լաւ շահաւէտ է անպայման։

Արդ, եթէ ընթերցողը համոզուած ընդունում է և համաձայնում, թէ ասածներս ճիշտ են, ու ես չեշտում եմ ճշտութիւնը, ինչքան չպարապել Թռչնաբուծութեամբ ոչ միայն իբր սիրող, այլ իբրև խոշոր արդիւնաբերող։

Համեստ, հեշտ ու շահաւէտ պարապմունք։

Մկրտ. Նուասարդեան

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏ.

ՅՈՎՀ. ԱԲԵԼԵԱՆԻ 35-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, մարտի 9-ին, Հայ Դրամատիկ Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Արտիստական բեմի վրայ կայացաւ Յովհ. Աբէլեանի 35-ամեայ գործունէութեան տարեդարձի տօնը։

Աբէլեան այդ երեկոյ դուրս եկաւ իր տաղանդը բնորոշող Լիր արքայ (համանուն ողբերգութեան մէջ), Բարխուդար («Նամուս») և Բոսալիեւ («Կրիչինսկու հարսանիքը») դերերում ու մի անգամ էլ ցուցադրեց իր ամպլուայի և բեմական տուեալների բազմակողմանիութիւնը։

Ժամը 10-ից յետոյ բեմի վրայ սկսուեց յոբելեանական հանդէսը. Շիրվանզադէի առաջնորդութեամբ յոբելեարին ովացիաների տարափ տակ նորս մտաւ. բեմի վրայ ու դահլիճում երկար ժամանակ ցնցւում էին բուռն ծափահարութիւնները։

Առաջինը ողջունեց Շիրվանզադէ, որից յետոյ յոբելեարը բարձրացաւ յատուկ պատրաստուած գահը, ապա Յովհ. Թումանեան Հայ Գրողների Ընկերութեան կողմից մի քանի ջերմ խօսքեր ուղղելով տեղ գրաւեց նրա կողքին։

Իշխան Բորիս Արղութեան կարդալով մի ուղերձ Դրամատիկ Ընկերութեան կողմից՝ յոբելեարի գըլուխը պսակում է դափնեայ պսակով։

Հայ դերասանների կողմից խօսք է առնում Յ. Սևումեան, որ մեծ ոգևորութիւն է առաջացնում դերասանական շարքերում, որոնք մի առ մի համբուրում են յոբելեարի հետ՝ որոտընդոստ ծափերի տակ։

Ճառեր են արտասանում վրաց դերասանների կողմից՝ Զարգարաշվիլի, ռուսական «Տարտօ» խմբի ու վարչութեան անունից՝ Տուգանով, թարմ պսակ դնելով նրա ոտների տակ։

Ներսէսեան դպրոցի կողմից՝ Կաֆեան, Ժողովրդական Տանը գործող Դրամատիկ Միութեան, Նպաստամատոյց և Վերաշինական Ընկերութեանց կողմից, «Գեղարուեստի», «Մշակ»ի, «Ալբիւր-Տարազի» խմբագրութիւններից, «Դաշնակցութիւնից», «Հայ Ժողովրդ. Կուսակցութիւնից» ու «Ժողովրդի Ձայն»ի խմբագրութիւնից, հայ ուսանող Թատերասէրներից, Աշակերտական Միութիւնից, Պոլիտեխնիկումից, ուսանողութիւնից, Ղարաբաղի, Գալեօրկայի, երրորդ արական գիմնազիայի ծնողական խորհրդից և նոյն դպրոցի աշակերտութիւնից, Ծխական դպրոցներից և այլն։

Գ. Փիրումեան Թիֆլիսեցու անունով կարդաց Մ. Զմշկեանի գրած մի ոտանաւոր։

Գեւորգեան Թատրոնի և դերասանների կողմից խօսեց դիրեկտոր և Կօրշի Թատրոնի նախկին արտիստ Տարեցկէյ, նուիրելով նաև իր Թարգմանած «Նամուսի» մի կտորը։

«Թէատրէ դը Ֆեմինա» հանդէսի կողմից ողջունեց այն իմաստով, թէ գեղարուեստն է, որ բարեկամական կապեր է հաստատելու ազգերի միջև ու կոչ արաւ այդ ուղղութեամբ, որն առաջ բերեց բուռն ու երկարատև ծափահարութիւններ։

Համակրական խօսք են ասում նաև առանձին անհատներ, ինչպէս, օրինակ, ռուս բանաստեղծ Ս. Գորոդեցկի, դերասան Ա. Ծատուրեան, որ իր անկեղծութեամբ մեծ ոգևորութեան է տեղի տալիս, և ուրիշն.։

Կարդացւում են հեռագիրներ ու բազմաթիւ գրութիւններ։

Ապա յոբելեարն իջնելով գահից՝ նախ շնորհակալութիւն է յայտնում ռուս բեմին ու նրա սպասաւորներին, որին պարտական է իր ներկայ ասպարէզով, Հայ Դրամատիկ Ընկերութեանը, վրացական խմբերին. յետոյ դառնում է ներկայ գտնուող հասարակութեանը՝ հանդիսաւոր խոստում անելով նրան՝ այսուհետև ծառայել իսկական հայրենիքում՝ նորաստեղծ Հայաստանում։

Հանդէսը վերջանում է կէս գիշերից անց՝ գրգռուն ծափերի տակ։

Յոբելեարը ստացաւ բազմաթիւ ընծաներ։

Դրամական նուէրներ եղան Դրամատիկ Ընկերութիւնից՝ 1000 ռ., Հայկական Ակումբից՝ 1500 ռ., Ներսիսեան դպրոցից՝ 1000 ռ.։

Գ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ «ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ»Ի ԱՐԳՈՅ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թոյլ տուէք, խնդրեմ, «Ժողովրդի Ձայն»ի միջոցով ջերմագին շնորհակալութիւնս՝ օրհնութեամբ հանդերձ, մատուցանել բժիշկ պ. Աբիսողոմ Հայրապետեանին, որ ինձ՝ վիրաւորուածիս այցելութեան եկաւ գիշերը և նոյնիսկ դրամական աջակցութիւն ցոյց տուաւ. իմ նախկին հարևան վրաց պետութեան ճանապարհների հաղորդակցութեան նախարար [illegible]ին, որ նոյն գիշեր իր կողմից բժիշկ հրաւիրեց [illegible] Տէր Նիկողայոս քահանայ Բաւէեանին, սիրելի Յիսնեքերիմ Տ. Վարդանեանին, որոնք հնարաւորութիւն տուին ինձ հեռանալ հին բնակարանից, սիրելի Արծրունի Տէր Վարդանեանին, որ իր գործի վնասով ինձ տեղափոխելու վրայ չարչարուեց. հայր Տէր Խորէն քահանային, բժիշկ Ա. Շխեանին, Եւսաբէոս Սահակեանին, բժիշկ Մխիթարեանին և իմ ծանօթ-բարեկամներին և այն պաշտօնակից ընկերներին, որոնք փութացին իրենց ցաւակցութիւնը յայտնել ինձ և մխիթարել։

Երախտապարտ եմ պ. պ. Միքայէլ Արամեանին, Մնացական Խունունցին, բժշկապետ Բագարատ Նաւասարդեանին, որոնք դրամական օգնութեամբ և ջերմ ցաւակցութեամբ մօտեցան ինձ։

Իսկ բոլոր հեղինակների բարեկամին՝ Տիգրան Նազարեանին իմ առանձին շնորհակալութիւնը իր ազնիւ հոգու քնքուշութեան և քաջալերութեան համար։

Ձեզ իմ շնորհակալութիւնս, օրհնութիւնս ու ողջոյնս բոլորին։

Բենիկ Վարդապետ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԼԷԳԻԱ
Հրատարակիչ՝ Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանձին ուսուցողութեան հասակաւորների, կանանց եւ օրիորդների, որոնք փնտրում են մաքուր, ինտելիգենտ պաշտօններ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

հայերէն և ռուսերէն լեզուով (ըստ ցանկութեան) ամենակարճ ժամանակում կարող են սովորել ամենքը, շատ կամ քիչ կարդալ-գրել իմացողները եւ մտնել ծառայութեան հաշուապահի, կոնտրոլշչիկի, գանձապահի, նամակագրի, գործակալի և այլ պաշտօնում։ Կուրսը վերջացնողներին տրւում են ատեստատներ։ Պարապմունքները խմբովին և առանձին։ Վճարը՝ ով ինչքան կարող է։ Ընդունելութիւնը մինչև փետրուարի վերջը ամէն օր առաւ. ժ. 10—12 և երեկ. ժ. 4—7։ Դիմել հաշուապահական և առևտրական կուրսեր՝ Մ. Ա. Կիրակոսեանի։ Հասցէն՝ Зарядный переул., № 3, За Кононирскимъ переулкомъ, позади главнаго телеграфа, на Головинскомъ проспектѣ. 10—7

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ"-Ի

գրասենեակում վաճառւում է նրա հրատարակութեամբ լոյս տեսած

ԳԷՈՐԳ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՋԵՄՍՏԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ և ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԳԻՐՔԸ

Գինը 50 կոպէկ։

Դիմել գրասենեակ՝ Головинскій пр. № 25. 0—26

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Հայերի մէջ առևտրական կրթութիւն տարածող Կովկասեան ընկերութեան։

Նիկոլայեւսկի № 36։

0—58 Տեսուչ՝ Գ. Կ. Տէր-Դաւթեան

„ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ"

Գրական, արուեստագիտական, երաժշտական պատկերազարդ հանդէս

Խմբագրութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

Թիֆլիսում

Բացուած է 7-րդ եւ 8-րդ գրքերի բաժանորդագրութիւն

ԱՄԷՆ ՏԵՂ 50 ՌՈՒԲԼԻ

(Միայն 7-րդ գրքի բաժանորդագինը 30 ռ.)։

Թիֆլիսում կարելի է բաժանորդագրուել «Գիր» գրախանութում, օտար տեղերից դիմել՝ Тифлисъ, редакція „Гехарвестъ".

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. «Գեղարուեստի» առաջին, երկրորդ և երրորդ գրքերը վաղուց սպառուած են. չորրորդ գրքից մնում են սակաւաթիւ օրինակներ, որոնց հատը վաճառւում է 15 ռուբլով, հինգերորդ գիրքը Վենետիկից ստացուելուն պէս վաճառուելու է 20 ռուբլով, վեցերորդ գիրքը 30 ռուբլի։ Խմբագրւում են եօթներորդ և ութերորդ գրքերը։ Խնդրւում է աշխատակիցներին իրենց նիւթերն ուղարկել մինչև մայիսի 1-ը։ 3—1

Տպարան «Մամուլ»—կապալ. Մ. Եփրիկեան և Յ. Մալիքեան, Լորիս-Մելիքեան փող., № 22.